

Asia: VN/18878/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta sisäilmaan liittyvän oireilun ja sairastumisen hoitosuosituksiksi

Klikkaa ja lisää väliotsikko

Kommentit johdantoon

Etelä-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen peruspalvelut, oikeusturva ja luvat vastuualueiden ympäristöterveydenhuoltoyksiköt/terveydensuojelu esittävät lausuntonaan (ESAVI/49944/2023) seuraavaa:

Määritelmissä, kohdassa ”Terveysperusteinen raja-arvo, ohjearvo, toimenpideraja, viitearvo, tavoitetaso” todetaan mm., että ”Toimenpideraja ei ole terveysperusteinen, vaan tarkoittaa terveydensuojelulain asetuksen määrittelemää mittaustulosta tai pitoisuutta, jonka ylittyessä vastuussa olevien henkilöiden täytyy selvittää haittaavatko olosuhteet asukkaiden terveyttä, ja tarvittaessa poistaa tai rajoittaa mahdollista terveyshaittaa.”

Muotoilua tulisi tarkentaa terveydensuojelulain mukaiseksi: Toimenpideraja ei ole terveysperusteinen, vaan tarkoittaa terveydensuojelulain perusteella annetun asumisterveysasetuksen määrittelemää mittaustulosta tai pitoisuutta, jonka ylittyessä täytyy selvittää voiko tilojen käyttäjille aiheutua olosuhteista terveydensuojelulain tarkoittamaa terveyshaittaa, ja tarvittaessa poistaa tai rajoittaa mahdollista terveyshaittaa.

Kommentit ydinkysymykseen: 1. Mitkä ovat tärkeimmät sisäilmaoireisiin liittyvät tekijät Suomessa?

Sivulla 26 todetaan, että ”Suomalaisten sisäympäristöjen valvontaan tavallaan sisältyy jo lisäturvakerroin, sillä sekä asuntoja että työpaikkoja koskevan asumisterveysasetuksen toimenpiderajoilla puututaan varovaisuusperiaatteen mukaisesti jo epätyypillisiin olosuhteisiin, eli terveysperusteisia raja-arvoja matalampiin pitoisuuksiin.”

Kohtaa tulisi muotoilla uudestaan siten, että tekstistä käy ilmi asumisterveysasetuksen soveltamisala. Kaikki työpaikat eivät kuulu asumisterveysasetuksen soveltamisalaan, vaikka monet kuuluvatkin (mm. koulut, päiväkodit ja jatkuvaa hoitoa antavat sosiaalihuollon toimintayksiköt kuuluvat terveydensuojelulain soveltamisalaan). Samaan aikaan kaikilla työpaikoilla on voimassa työsuojelulainsäädäntö, joka koskee työntekijöiden olosuhteita.

Kommentit ydinkysymykseen: 2. Mitkä ovat tärkeimmät sisäilmaan liittyvät oireet, sairaudet ja vaikutukset toimintakykyyn?

Ei kommentteja.

Kommentit ydinkysymykseen: 3. Miten sisäilmaan liittyviä terveysongelmia ehkäistään?

Ei kommentteja.

Kommentit ydinkysymykseen: 4. Miten sisäilmaoireet havaitaan ja diagnosoidaan?

Sivulla 36 todetaan, että ”Terveydenhuollon ammattihenkilön, joka kohtaa sisäilmasta oireilevia, on hyvä perehtyä sisäilmaan liittyvään taustatietoon, kuten rakennuksen olosuhdearviointiin. Tämä vaatii asiantuntemusta ja riittävää koulutusta sisäilma-asioista sekä yhteistyötä rakennusterveysasiantuntijan kanssa esimerkiksi olosuhdearviointin johtopäätösten osalta.”

Tässä kohdassa olisi tärkeää mainita, että yhteistyötä on tehtävä ensisijaisesti terveydensuojelu- tai työsuojeluviranomaisen kanssa, mikäli kyseisen rakennuksen asiaa viranomainen hoitaa, sillä terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavan olosuhteen arvioi lopulta viranomainen, ei ulkopuolinen asiantuntija.

Kohdassa 4.4 käsitellään terveydenhuollon toimijoiden eri rooleja. Eniten asiaa on ohjeistettu työterveyshuollolle. Kohdassa olisi tarpeen käsitellä kouluterveydenhuollon roolia sekä sitä, mikä taho arvioi koulua käyvien lasten tilanteen sisäilmaoireilun kannalta.

Kohta 4.5 on otsikoitu ”Yhteistyö rakennusterveys- ja muiden asiantuntijoiden kanssa”. Kappaleen sisältö kattaa yhteistyön monesti asianosaisten viranomaisten eli terveydensuojelu- ja työsuojeluviranomaisten kanssa. Otsikkoon olisikin hyvä kuvata, että kyse on myös viranomaisyhteistyöstä, joka poikkeaa luonteeltaan muusta yhteistyöstä.

Suosituksen 4.5.2 mukaan ”Terveydenhuolto kehottaa tarvittaessa selvittämään rakennuksen kunnon. Rakennusterveyden asiantuntijat valitsevat tehtävät rakennustekniset tutkimukset ja vastaavat tehtyjen selvitysten laadusta.”

Suositus tulisi muotoilla uudelleen, sillä niissä sisäilmatilanteissa, joissa mukana on viranomainen, tulee kehoitus viranomaiselta, jolla on myös valtuudet edellyttää toimenpiteitä. Näin vältetään tilanteelta, jossa terveydenhuolto omaehtoisesti antaisi kehotuksen selvittää rakennuksen kunto,

vaikka viranomaisella ei jostakin syystä kriteerit kehotuksen antamiseen tai pakkotoimien määräämiseen täytyisikään. Loppuosa suosituksesta kaipaa myös selvennystä. Mikäli terveydensuojeluviranomainen on edellyttänyt selvittämään olosuhteita, niin rakennuksen omistaja valitsee viranomaisen tarpeelliseksi katsomien tutkimusten tekemiseen pätevän rakennusterveyden asiantuntijan.

Sivulla 43 mainitaan tekstissä useaan kertaan ”ympäristöterveysviranomaiset”. Tämä termi on tarpeen muuttaa terveydensuojeluviranomaiseksi. Lainsäädäntö ei tunne ympäristöterveysviranomaista, vaikka ympäristöterveys toki toimialana sisältää myös terveydensuojeluviranomaisen. Toimialan sisällä vain terveydensuojeluviranomainen käsittelee sisäilmastoon liittyviä asioita. Dokumentissa olisi hyvä tuoda esille tämä näkökulma termeihin sopivassa kohdin muuallakin.

Sivulla 43 todetaan, että ”Työpaikoilla terveydellisen merkityksen arvioinnin johtopäätelmistä vastaa työterveyslääkäri. Muissa tilanteissa riskinarvioinnin tekee terveydensuojeluviranomainen.” Kohtaa on tarpeen muokata siten, että lääkärin tekemä terveydellisen merkityksen arviointi ei sekaannu terveydensuojeluviranomaisen tekemän olosuhteiden riskinarvioinnin kanssa. Terveydensuojeluviranomainen tekee riskinarvioinnin olosuhteista asumisterveysasetuksen perusteella kaikissa tiloissa, joissa viranomainen on asiaa selvittämässä. Terveydellisen merkityksen arviointi kuuluu aina terveydenhuollon ammattilaiselle.

Sivulla 43 todetaan, että ”Olosuhteiden arviointi on suositeltavaa tehtävä rakennusterveyteen pätevöityneen asiantuntijan tai asiantuntijaryhmän toimesta. Joskus niitä tekevät myös terveystarkastajat. Rakennusta koskevia tutkimustuloksia ei tule tulkita, ellei siihen ole asiantuntemusta.” Tässä kohdassa olisi tärkeää edelleen korostaa sitä mahdollisuutta, että rakennuksen tilanne on käsittelyssä terveydensuojeluviranomaisessa. Terveystarkastajia koskeva lause tuollaisenaan tulisi poistaa ja muotoilla asia uudelleen. Esimerkiksi seuraavanlaisesti: Jos rakennuksen olosuhteiden selvittäminen on terveydensuojeluviranomaisen käsittelyssä, kuuluu olosuhteiden arviointi tällöin terveydensuojeluviranomaiselle. Samalla rakennuksen olosuhteita koskevien tutkimustulosten tulkinta kuuluu terveydensuojeluviranomaiselle.

Sivulla 43 toiseksi viimeisen kappaleen loppuun voisi olla selventävää todeta, että kunnan terveydensuojeluviranomainen selvittää asunnon terveydellisiä olosuhteita, mikäli asianosainen on ilmaissut viranomaiselle epäilynsä mahdollisen terveyshaittaa aiheuttavan tekijän tai olosuhteen olemassaolosta.

Sivulla 43 viimeisen kappaleen lopussa todetaan, että ”Tarkkojen tutkimusmenetelmien ja rakennusselvitysten laatu on kuitenkin jätettävä rakennusterveysasiantuntijoiden päätettäväksi.” Kohtaan on tarpeellista lisätä, että mikäli terveydensuojeluviranomainen selvittää rakennukseen liittyvää terveyshaittaepäilyä, kuuluu rakennukseen liittyvien tutkimusmenetelmien ja selvitysten riittävyyden arviointi terveydensuojeluviranomaiselle.

Kommentit ydinkysymykseen: 5. Miten sisäilmaan liittyvistä oireista kärsiviä hoidetaan ja kuntoutetaan?

Kuvassa 2 sivulla 45 tulisi sopivalla tavalla tuoda esille myös viranomaisen mahdollinen rooli. Esimerkiksi sekä kodissa että työpaikalla toimivaltaisilta viranomaisilta voi saada neuvontaa tilojen olosuhteista ja viranomaisen vaikutusmahdollisuuksista asiassa.

Kommentit ydinkysymykseen: 6. Miten sisäilmaan liittyvistä oireista kärsivien ihmisten toiminta- ja työkykyä arvioidaan ja tuetaan?

Suosituksen 6.2.1 mukaan ”Lausunnoissa ja muissa kannanotoissa sisäilmatekijöiden ja potilaan oireiden tai sairauden välisiin syy-yhteyksiin otetaan kantaa harkiten. Kannanottoa varten tarvitaan pätevän arvioijan laatima sisäilmastaselvitys ja olosuhdearvio. Työkykyyn liittyvissä lausunnoissa huomioidaan muut työkykyyn vaikuttavat tekijät ja hyödynnetään moniammatillista osaamista.”

Suosituksessa tulisi ottaa huomioon mahdollinen viranomaisen toiminta asiassa. Jos rakennukseen liittyvät selvitykset ovat terveydensuojeluviranomaisen edellyttämiä, arvioi terveydensuojeluviranomainen tilojen terveydellisiä olosuhteita asumisterveysasetuksen mukaan pätevien asiantuntijoiden tekemien tutkimusten ja lainsäädännön perusteella.

Kommentit ydinkysymykseen: 7. Miten terveydenhuollossa otetaan huomioon erityisryhmät, kuten lapset ja nuoret?

Suosituksessa 7.1.1 todetaan, että ”Päiväkotien ja oppilaitosten sisäympäristön olosuhteiden puutteisiin kiinnitetään erityisesti huomiota. Sisäilma-asiat otetaan lasten ja nuorten terveydenhuollossa sekä oppilas- ja opiskelijahuollossa huomioon kokonaisvaltaisesti osana muuta perustyötä. Terveystoimijilla ja lääkäreillä on mahdollisuus konsultoida sisäilma-asioihin perehtynyttä terveydenhuollon ammattihenkilöitä.” Suositukseen voisi lisätä yhdeksi konsultoitavaksi tahoksi myös terveydensuojeluviranomaisen.

Kohdassa 7.1.3 mainitaan ”alueen ympäristöterveys” ja ”ympäristöterveyden viranhaltija”. Termit tulisi muuttaa lainsäädännön mukaisiin termeihin ”alueen terveydensuojeluviranomainen” ja ”terveydensuojelun viranhaltija”.

Kommentit ydinkysymykseen: 8. Miten sisäilmaoireisten ihmisten sosiaali- ja terveydenhuoltoa tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Kohdassa 8.1 sivulla 71 todetaan, että ”Tilanteessa, jossa rakennuksen omistaa yksityinen taho tai henkilö, ympäristöterveydenhuollon tai aluehallintoviraston mahdollisuudet puuttua epäiltyyn ongelmaan ovat rajatut. Vaikka työntekijöiden tai asukkaiden oireilun määrän tai havaintojen perusteella tarkemmat rakennustekniset tutkimukset olisivat perusteltuja, voidaan päätyä tilanteeseen, jossa rakennuksen omistaja voi kieltäytyä selvittämästä asiaa. Puuttuva olosuhdearviointi voi aiheuttaa merkittävää viivettä tutkimuksiin, tai joissain tapauksissa estää ammattitautidiagnoosiin pääsyn.”

Tekstissä tulisi viitata ympäristöterveydenhuollon sijaan terveydensuojeluviranomaiseen. Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on mahdollisuudet puuttua asuntojen ja monien kokoontumistilojen (mm. koulut, päiväkodit) olosuhteisiin myös viranomaistoimin, edellyttäen toki, että asiaa käsitellään viranomaisessa ja on olemassa riittävät perusteet. Rakennuksen omistussuhde ei vaikuta terveydensuojelulain mukaisiin toimenpiteisiin eli terveydensuojeluviranomainen voi edellyttää esimerkiksi yksityiseltä rakennuksen omistajalta toimia. Aluehallintoviraston työsuojelulla on toimivaltaa työsuojelulainsäädännön alaisiin asioihin ja työsuojeluviranomaisella on mahdollisuus puuttua tilanteisiin työnantajan kautta.

Kohdassa 8.2 sivulla 72 todetaan, että ”Suomessa ympäristöterveysvalvonnan työtä ohjaa terveydensuojelulain nojalla annetun asumisterveysasetuksen soveltamisohjeet, jossa on määritetty yleisimmille sisäympäristön haittatekijöille ympäristöterveys-valvonnan toimenpiteitä edellyttävät toimenpiderajat.” Kohdan muotoilua on tarpeen muuttaa termin ”ympäristöterveysvalvonta” osalta terveydensuojeluviranomaiseksi, sillä sellaista viranomaista kuin ympäristöterveysvalvonta ei ole. Lisäksi todettakoon, että terveydensuojeluviranomainen toimii terveydensuojelulain ja sen nojalla annetun asumisterveysasetuksen perusteella.

Kohdassa 8.4 sivulla 74 esitetään suositus 8.4.1 ”Työpaikkojen ja oppilaitosten sisäilmatilanteen selvittämisessä on hyötyä monialaisesta sisäilmastoryhmästä, jossa on mukana myös terveydenhuollon ammattilaisia ja työsuojelun edustajia.” Monesti sisäilmaryhmässä on myös terveydensuojeluviranomaisen edustaja, jonka mainitseminen voi olla paikallaan.

Suosituksessa 8.4.2 todetaan, että ”Terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja ympäristöterveydenhuollon yhteistoimijuutta vahvistetaan kehittämällä keskinäiselle konsultoinnille toimivat käytännöt.” Kohdassa on tarpeen käyttää ympäristöterveydenhuollon tilalla termiä terveydensuojeluviranomainen. Lisäksi voi ilmaista, että terveydensuojeluviranomainen on osa ympäristöterveydenhuoltoa. Suosituksen alla olevassa tekstissä on myös useissa kohdissa tarpeen vaihtaa termi ympäristöterveydenhuolto terveydensuojeluviranomaiseksi.

Sivun 74-75 tekstiä olisi tarpeen selkeyttää viranomaisten toimivallan osalta. Tekstistä saa käsityksen, että terveydensuojeluviranomainen on toimivaltainen viranomainen kaikissa työpaikoissa. On tärkeää tuoda esille se, että on runsaasti työpaikkoja, joissa terveydensuojeluviranomainen ei ole toimivaltainen, tyypillisesti esimerkiksi erilaiset toimistoympäristöt ja teollisuus ovat tällaisia työpaikkoja. Sen sijaan mm. koulut, päiväkodit ja jatkuvaa hoitoa antavat sosiaalihuollon toimintayksiköt ovat ilmoitusvelvollista toimintaa terveydensuojelulain perusteella ja niitä myös valvotaan säännöllisesti. Työsuojeluviranomainen on toimivaltainen viranomainen työpaikoilla.

s. 75 todetaan, että ”Viranomaistyön painopistettä kannattaa siis siirtää neuvontaan ja ohjaukseen, ja toisaalta varmistaa, että ympäristöterveydenhuollon toimivalta ja prosessit mahdollistavat nopean puuttumisen, jos vakavia laiminlyöntejä esiintyy.” Kyseisen lauseen merkitys hoitosuosituksen osana

ei avaudu lukijalle ja on tarpeeton. Terveystensuojeluviranomaiset antavat jo nykyisin hyvin paljon neuvontaa ja ohjausta asiakkaille ja toisaalta terveystensuojeluviranomaisella on lainsäädännössä tarvittava toimivalta puuttua tilanteisiin määräyksiin, kun neuvonta ja ohjaus eivät riitä.

Kommentit liitteeseen 1

Annetut kommentit sisältyvät aiempiin kohtiin.

Kommentit liitteeseen 2

Ei kommentteja.

Muuta lausuttavaa

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet ympäristöterveydenhuollon ylitarkastajat Tomi Kekki Etelä-Suomen aluehallintovirastosta sekä Lari Hölttä ja Anne-Kaarina Lyytinen Itä-Suomen aluehallintovirastosta.

Kekki Tomi
Etelä-Suomen aluehallintovirasto - ESAVIN ja ISAVIN
ympäristöterveydenhuoltoyksiköt